

Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları*

Kerim ÇAKIR**

Ceza muhakemesi hukukunda “uzlaştırma”; yargı dışı faaliyet olarak mağdur ve failin belirli bir edim karşılığında özgür iradeleriyle kabul etmeleri hâlinde, uzlaştırmacının¹ yardımıyla suçtan ortaya çıkan sorunların çözümüne aktif olarak katıldıkları ve muhakeme sürecini bitirdikleri alternatif bir yoldur.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin² (CMUY) 4 üncü maddesine göre uzlaştırma; “Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini” ifade eder.

Uzlaşma ile fail işlediği suçun sorumluluğunu üstlenmiş ve toplumla yeniden bütünleşme olanağını bulmuştur.

Uzlaştırmanın hukuki niteliği, ceza muhakemesinde bir dava şartı olmasıdır³. Uzlaştırma kapsamına giren suçlarda kamu davasının açılması tarafların uzlaşmaması veya uzlaşmaması şartına bağlıdır⁴. Dava şartı gerçekleşmezse kamu davası açılmaz. Bu durumda savcılık makamı uygulamada “takipsizlik” denilen “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” verir (CMK m. 172). Şartın gerçekleşmediği gözden kaçırılarak kamu davası açılmışsa bu durumda iki ihtimal söz

* Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları” başlıklı tebliğ, “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları Arabuluculuk-Uzlaştırma” Sempozyumu, İstanbul, 14.12.2017.

** Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usul Hukuku Anabilim Dalı, cakirkerim@gmail.com

1 Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 4 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (I) bendine göre, uzlaştırmacı; “Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi” ifade eder.

2 Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, 05.08.2017 tarih ve 30145 s.lı RG.

3 CMK'nın 253 üncü maddesinde “Uzlaşma” başlığı altında düzenlenen kurum, 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanununun 34. maddesiyle “Uzlaştırma” şeklinde değiştirilmiştir.

4 Centel, Nur-Zafer, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 14. Baskı, İstanbul 2017, s.536; Öztürk, Bahri-Tezcan, Durmuş-Erdem, Ruhan-Gezer, Özge Sırma-Kırıt, Yasemin F. Saygılar-Özaydın, Özdem-Akcan, Esra Alan-Tütüncü, Efser Erden, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2016, s.58; Yenisey, Feridun-Nuhoğlu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2016, s.595; Şahin, Cumhuriyet, Ceza Muhakemesi Hukuku I, 7. Baskı, Ankara 2016, s. 77-78; Ünver, Yener-Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2016, s.112.

konusudur. Şartın gerçekleşmesi ya mümkündür ya değildir. Şartın gerçekleşmesi mümkün ve yargılama başlamışsa durma kararı verilir (CMK m. 223/8). Şartın gerçekleşmesi mümkün değil ve uyuşmazlık daha önce yargılanmışsa, dava reddedilir (CMK m. 223/7). Şartın gerçekleşmesi mümkün değil ve uyuşmazlık daha önce yargılanmamışsa; davanın düşmesine karar verilir (CMK m. 223/8).

Ceza muhakemesi Kanunu'na göre, uzlaştırma için; uzlaştırma kapsamına giren bir suç bulunmalıdır. İlgili suçun işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca taraflar sürece özgür iradeleriyle katılmalı ve belirlenen edim yerine getirilmelidir. Söz konusu şartlar ve uzlaştırmanın kapsamı aşağıda birlikte ele alınacaktır.

Belirttiğimiz şartların ilki, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bulunmasıdır. Uzlaştırmaya bütün suçlar için başvurulamaz. Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları CMK'nın 253 üncü maddesinde ve CMUY'nin 8 inci maddesinde⁵ gösterilmiştir.

Söz konusu suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. Mağduru devlet ve diğer kamu tüzel kişisi olan suçlar, şikâyete bağlı olsun ya da olmasın, suç karşılığında hangi tür ve ağırlıkta ceza öngörüldüğüne bakılmaksızın uzlaştırma kapsamı dışında kalmaktadır.

Uzlaştırma kapsamındaki suçlar üç başlık altında toplanabilir.

I. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar:

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar, kanunda ayrıca belirtilip belirtilmediğine bakılmaksızın doğrudan uzlaştırma kapsamındadır. Ancak soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK m. 253/3). Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar; "*Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel taciz*"dir. Kanun koyucu, mağdurun adalete olan güveninin ve kamu vicdanının sarsılmaması için bu suçları uzlaştırma kapsamına almamıştır.

CMK'nın 253 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasında "*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez*" hükmü bulunmaktaydı. 24.11.2016 tarih ve 6763 s.lı Kanununun 34 üncü maddesiyle, "*etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar*" ibaresi 253 üncü maddenin metninden çıkarılmıştır. Dolayısıyla

5 CMUY'nin 8 inci maddesi; "(1) Kanununun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli, sanık, suça sürüklenen çocuk ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. (2) Suça sürüklenen çocuklar bakımından mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla ayrıca üst sınırı 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda da uzlaştırma girişiminde bulunulur. (3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir. (4) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. (5) Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez" şeklindedir.

etkin pişmanlık hükümleri ihtiva eden suç tiplerinde de uzlaştırmaya müracaat edilebilecektir. Etkin pişmanlığın cezasızlık hali olması veya indirim nedeni olması önemli değildir.

Etkin pişmanlık öngörülen suçlarda uzlaştırma sürecinin işlemeye başlaması için mağdurun ya da suçtan zarar görenin zararının giderilmiş olması şart değildir. Şüpheli veya sanık tarafından zarar giderilmiş ise uzlaştırma kapsamında hangi edimin kararlaştırılacağına bakılmalıdır. Etkin pişmanlık sonucunda zarar giderilmişse, ikinci bir zararın giderilmesinden önce edimsiz bir uzlaşma sağlanmalıdır.

Belirtelim ki, etkin pişmanlık ihtiva eden suçların doğrudan doğruya uzlaşma kapsamına girdiğini kabul etmek yerinde değildir. Uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi için CMK'nın 253 üncü maddesi uyarınca ya suçun şikâyete bağlı olması ya da katalog suçlar arasında yer alması gerekmektedir.

6763 s.lı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce suç işleyenler için, ilgili suçta etkin pişmanlık hükümleri uygulanabiliyorsa şüpheli, sanık ve hükümlülerin de uzlaştırmadan faydalanması mümkündür.

Uzlaştırmanın, “önödeme”ye (TCK m. 75) göre uygulanma önceliği vardır. Buna göre, bir suç hem uzlaştırma hem de önödeme kapsamında ise öncelikle uzlaştırma uygulanmalıdır. Ancak TCK'nın 75 inci maddesinin 6 ncı fıkrasında sayılan suçlarda⁶ önödeme usulüne müracaat edilir.

Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması durumunda uzlaşma hükümleri uygulanmaz (CMK m. 253/3). CMUY m. 8/5'de “*Şüpheli ya da sanık tarafından uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmesi hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez*” denilmektedir. Burada sorun, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun ne zaman başka bir suçla birlikte işlendiğinin belirlenmesidir⁷.

CMUY m. 7/4'de, “birden fazla suç olmasına rağmen kanunda tek ceza öngörülen hâllerde her suç için ayrı ayrı uzlaştırma yapılır” denilmiştir. Söz konusu hükme, CMK'da yer verilmemiştir. Birden fazla suç olmasına rağmen tek ceza verilen durumlar bileşik suç (TCK m. 42), zincirleme suç (TCK m. 43) ve fikri içtimadır (TCK m. 44). Uzlaştırma yasağı için suçların birlikte işlenmesi

6 TCK'nın 75 inci maddesinin 6 ncı fıkrasında sayılan suçlar; “1. Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (98 inci maddenin birinci fıkrası), 2. Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (madde 171), 3. Çevrenin taksirle kirletilmesi (182 nci maddenin birinci fıkrası), 4. Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (264 üncü maddenin birinci fıkrası), 5. Suçu bildirmeme (278 inci maddenin birinci ve ikinci fıkraları), suçları ve 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 108 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlar.”

7 “Tehdit suçu verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçuyla birlikte işlendiğinden uzlaştırma hükümlerinin uygulanma imkanı bulunmadığı,” (Yarg. 12. CD., 21.6.2017, 1484/5448). “CMK'nın 253/3. maddesinin 2. cümlesine göre, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümlerinin uygulanmayacağı, buna göre, suçun aynı mağdura veya farklı mağdura karşı işlenmesinin bu hükmün uygulanmasına engel olmadığı, sanığın diğer mağdur ..'e karşı yaralama eyleminin TCK'nın 86/1, 3-e kapsamında kaldığı ve uzlaşma kapsamında olmadığı bu sebeple mağdur ..'a karşı yaralama eyleminde de uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağı anlaşılmalıdır,” (Yarg. 3. CD., 14.06.2017, 3691/8707).

zorunluluğu vardır. Aynı kişi tarafından farklı zamanlarda işlenen birden fazla suç söz konusu olduğunda, bunların her biri diğ erinden bağımsız olarak uzlaştırma hükümlerine tabidir.

Bu kapsamda son olarak belirtelim ki, birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir (CMK m. 253/7). Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda ise ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır (CMK m. 255).

2. CMK'ya göre, şikâyete bağı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma kapsamına giren suçlar:

Bunlar; TCK'da yer alan;

- “– Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, m. 86; m. 88),
- Taksirle yaralama (m. 89). Buna göre, taksirle yaralamanın her hali uzlaştırma kapsamındadır. TCK m. 89/2-4'te yer alan bilinçli taksirle yaralamanın varlığı halinde şikayet yapılmasa veya yapılan şikayet geri alınsa da bunun uzlaştırma açısından bir etkisi yoktur.
- Tehdit (m. 106, birinci fıkra),
- Konut dokunulmazlığının ihlali (m. 116),
- Hırsızlık (m. 141),
- Dolandırıcılık (m. 157),
- Çocuğ un kaçı rılması ve alıkonulması (m. 234)⁸,
- Ticari sır, bankacılık sı rı veya müşteri sı rı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, m. 239) suçları”dır.

Alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemi olarak uzlaştırma, ceza adalet sistemini rahatlatacak bir kurumdur. Bu sebeple tehdit (m. 106, birinci fıkra), hırsızlık (m. 141) ve dolandırıcılık (m. 157) suçlarının 24.11.2016 tarih ve 6763 s.lı Kanununun 34 üncü maddesiyle uzlaştırma kapsamına alınması görüşümüzce yerinde olmuştur.

Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suçta sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda uzlaştırma uygulanabilir (CMK m.253/1-c)⁹.

Suçta Sürüklenen Çocuk (SSÇ), Çocuk Koruma Kanunu'nun 3 üncü maddesinin 1 inci fıkrasında; “Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediğ i iddiası ile hakkında soruşturma

8 Konu ile ilgili olarak “Çocuk kaçı rma ve alıkoyma fiillerinde uzlaşma olur mu? Yasada kabul edildiğ i üzere bu konuda uzlaşma olursa, bu durum anılan suçların devletçe, basit eylemler olarak görüldüğü anlamına gelmeyecek midir? Ama maalesef buna dikkat edilmemiştir” şeklindeki görüş için bkz. **Öztürk-Tezcan-Erdem-Gezer-Kırıt-Özaydın-Akcan-Tütüncü**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, s.63.

9 Düzenleme, 24.11.2016 tarih ve 6763 sayılı Kanununun 34. maddesiyle getirilmiştir.

veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre; 0-12, 12-15 ve 15-18 yaş grubu içinde bulunan çocuklar, işledikleri fiil nedeniyle 3 yılı geçmeyen hapis veya adli para cezası öngörülen bir suçta uzlaştırmadan yararlanabileceklerdir¹⁰. Ayrıca SSÇ ile yetişkin suç birliktir işlenmiş ise suçun uzlaştırma kapsamında olup olmadığı her ikisi açısından birbirinden bağımsız olarak değerlendirilir. Özellikle çocukların taraf olduğu uyuşmazlıklarda uzlaşmaya başvurulması yerinde olmuştur. Çünkü çocukların taraf olduğu uyuşmazlıkların çözümünde adli makamlara müracaat etmek her zaman için makul bir yol olmayacaktır. Devletin görevi suça sürüklenen çocuğu topluma yeniden kazandırmaktır.

3. Diğer kanunlarda açıkça uzlaşma kapsamında olduğu belirtilen suçlar:

CMK'nın 253 üncü maddesinin 2 nci fıkrasına göre, diğer kanunlarda yer alıp da soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olan suçlar uzlaşma kapsamında olacağı için, bunlardan soruşturulması veya kovuşturulması şikâyete bağlı olmayanların uzlaşma kapsamında olabilmesi için ilgili kanunda açık düzenleme olmalıdır.

Söz konusu düzenlemeler;

- 6750 s.lı Ticari İşletmelerde Taşınır Rehni Kanunu m. 16,
- 3573 s.lı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun m. 14,

10 “Suça sürüklenen çocuğa yüklenen ve 5237 Sayılı TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun üst sınırının ise üç yıl hapis cezası ile birlikte adli para cezası olduğunun anlaşılması karşısında; Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen ve usul hukuku kurumu olan uzlaşma yolunun ceza muhakemesi hukukunda mümkün olan sanık lehine genişletici yorum ve kıyas ile suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanarak üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezaları yanında adli para cezalarına da hükmedilmesi halinde suçun uzlaşma kapsamı içerisinde kalmaya devam edeceği, hapis cezası ile birlikte hükmolunan adli para cezalarının suçun üst sınırına etki etmeyeceği ve suçu uzlaşma kapsamı dışına çıkarmayacağı,” (Yarg. 17. CD., 18.10.2017, 28376/11942). “6763 s.lı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 34. maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 253. maddesinin 1 fıkrasına eklenen (e) bendi uyarınca “Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçların” uzlaşma kapsamına alındığı, suça sürüklenen çocuğa yüklenen ve 5237 sayılı TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun üst sınırının ise üç yıl hapis cezası ile birlikte adli para cezası olduğunun anlaşılması karşısında; Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen ve usul hukuku kurumu olan uzlaşma yolunun ceza muhakemesi hukukunda mümkün olan sanık lehine genişletici yorum ve kıyas ile suça sürüklenen çocuk hakkında uygulanarak üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis cezaları yanında adli para cezalarına da hükmedilmesi halinde suçun uzlaşma kapsamı içerisinde kalmaya devam edeceği, hapis cezası ile birlikte hükmolunan adli para cezalarının suçun üst sınırına etki etmeyeceği ve suçu uzlaşma kapsamı dışına çıkarmayacağı değerlendirilerek yapılan incelemede, 5237 sayılı TCK'nın 7/2. maddesi uyarınca; “Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur.” hükmü de gözetilerek suça sürüklenen çocuğun eylemine uyan 5237 sayılı TCK'nın 165. maddesinde düzenlenen suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçunun uzlaşma kapsamında bulunması sebebiyle 6763 sayılı Kanunun 35. maddesi ile değişik CMK'nın 254. maddesi uyarınca aynı kanunun 253. maddesinde belirtilen esas ve usüle göre uzlaştırma işlemleri yerine getirildikten sonra sonucuna göre suça sürüklenen çocuğun hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması,” (Yarg. 13. CD., 8.3.2017, 1757/2306).

- 5042 s.lı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun m. 66 (c bendi hariç),
- 6102 s.lı Türk Ticaret Kanunu (TTK),
- 5846 s.lı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK),
- 6769 s.lı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 30 (Marka Hakkına Tecavüz),
- 6325 s.lı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m. 33,
- 1163 s.lı Kooperatifler Kanunu,
- 5941 s.lı Çek Kanunu m. 7/4-5,
- İcra İflas Kanunu m. 331” şeklinde sayılabilir.

Uzlaştırmanın ikinci şartı, ilgili suçun işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin bulunmasıdır. Uzlaşma kapsamında bulunan suçun işlendiğini öğrenen adli makamlar soruşturma başlatır. Suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir (CMK m. 253/4). Soruşturma makamının eldeki delillere göre yaptığı değerlendirmede şüphelinin mahkûm olma ihtimali beraat etme ihtimalinden fazla ise yeterli şüphenin varlığından söz edilir¹¹. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Bu yol denenmeden Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasını erteleme kararı vermesi, mahkemenin ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermesi mümkün değildir.

Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmedeği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır (CMK m. 253/4). Mağdur veya suçtan zarar gören, başlangıçta uzlaşmayı kabul etmediğini açıklamış ise artık sanığa ayrıca uzlaşmayı kabul edip etmediği sorulmaz.

Uzlaşma teklifinde bulunulması durumunda, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukuki sonuçları anlatılır (CMK m. 253/5).

Uzlaştırmanın üçüncü şartı, tarafların sürece özgür iradeleriyle katılmasıdır. Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza eder (CMK m. 253/17).

Burada önemli olan uzlaştırmanın son şartı olarak değerlendirilen edimin konusunun ne olacağıdır.

11 CMK'nın “Kamu davasını açma görevi” başlıklı 170 inci maddesinin 2 nci fıkrasında; “Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler” denilmek suretiyle kamu davasının ikamesi için yeterli şüphenin mevcudiyeti aranmıştır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 33 üncü maddesine göre, edimin konusu;

- a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,
- b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,
- c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,
- ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,
- d) Toplumla faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,
- e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi” olabilir (CMUY m.33/1). Bununla birlikte, taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler (CMUY m.33/2).

Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde hakkında “*kovuşturmaya yer olmadığı kararı*” verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda, CMK m. 171’de yer alan şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında “*kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı*” verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi durumunda, CMK’nın 171 inci maddesinin 4 üncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması durumunda, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi durumunda uzlaşma raporu veya belgesi, İcra ve İflas Kanunu m. 38’de yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m. 253/19).

Mahkeme tarafından uzlaştırma yapılması ise istisnadır. Kamu davasının açılması durumunda, uzlaşmaya bağlı bir suç söz konusu ise uzlaştırma işlemleri CMK m. 253’de belirtilen usule göre, mahkeme tarafından yapılır. Cumhuriyet savcısı hataya düşerek, uzlaşma gerektiren suç hakkında iddianame düzenlemiş ve bu iddianame de yanlışlıkla kabul edilmiş ise veya iddianamenin kabulünden sonra suç niteliği değişerek uzlaşma kapsamına girmişse, mahkeme bu yola gitmeye mecburdur.

Kovuşturma evresinde, uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda “*davanın düşmesine*” karar verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi durumunda; sanık hakkında, CMK m. 231’deki şartlar aranmaksızın, “*hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar*” verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi durumunda, mahkeme tarafından hüküm açıklanır (CMK m. 254/2).